

**SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA**

BATÓ SZILVIA

**A „BÜNTETÉSI RENDSZER” ÁTALAKÍTÁSÁNAK
MEGJELENÉSE KOSSUTH LAJOS PESTI HÍRLAPJÁBAN
(1841-1844)**

(DOKTORI ÉRTEKEZÉS TÉZISEI)

**TÉMAVEZETŐ: PROF. DR. NAGY FERENC
 PROF. DR. BALOGH ELEMÉR**

**SZEGED
2007**

B 4323

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

BATÓ SZILVIA

**A „BÜNTETÉSI RENDSZER” ÁTALAKÍTÁSÁNAK
MEGJELENÉSE KOSSUTH LAJOS PESTI HÍRLAPJÁBAN
(1841-1844)**

(DOKTORI ÉRTEKEZÉS TÉZISEI)

**TÉMAVEZETŐ: PROF. DR. NAGY FERENC
 PROF. DR. BALOGH ELEMÉR**

**SZEGED
2007**

B4323

I. A kutatási téma előzményeinek összefoglalása

I. 1. A jogi tudományos transzfer a 19. század első felében

A jogtörténetnek két alapvető kutatási területe, és ezáltal módszertani megközelítési lehetősége határozható meg. A joghistória egyrészt a jognak, mint napi gyakorlatnak a vizsgálatával, másrészt a jogtudomány történetével foglalkozik. Ez utóbbin belül helyet kap többek között a jogi ismeretek és eszmék elterjedésének történeti vizsgálata, az ilyen irányú tevékenységek és az alkalmazott eszközök, módszerek megismerése és bemutatása.

A frankfurti Max-Planck-Institut für europäische Rechtsgeschichte kutatási programjában szerepelt először a 18-20. századi tudományos kapcsolatok feltárása a kilencvenes évek közepén. Két nagyon lényeges irányt határoztak meg: megkezdődött egyrészt a kiemelkedő jogtudósok levelezésének feldolgozása, másrészt az eddig teljesen figyelmen kívül hagyott jogtudományi folyóiratok feltárása. A német jogtörténet-tudományt lényeges megállapításokkal gazdagító forrásfeltárás és elemzés során több magyar vonatkozású adat is felmerült, amelyek felvetik a magyar jogi tudományos transzfer kutatásának szükségességét is.

A német területeken kialakult feltételekhez képest azonban Magyarországon eltérő viszonyok uralkodtak a jogi gondolkodás és a jogtudomány vonatkozásában. Teljesen más jogi környezetben kell a jogtudományi elvek és eszmék elterjedését és befogadását vizsgálni. A Magyar Királyság területén nem történtek meg azok a lépések, amelyek a 19. század első felére a német „jogtudományi hálózatokat” létrehozták. Nem történt meg a római jog recepciója, nem volt korai és eredményes büntetőjogi törvényhozás, nem épült ki ezen a bázison a kommentáriróadalom, nem volt erős egyetemi jogászképzés és nem volt sikeres kodifikáció.

Ehelyett volt egy máig ismeretlen szokásjogi rendszer, amely időről-időre recipiálta az osztrák jog közvetítésével érkező nyugati hatásokat, egyetemi képzés helyett a jogakadémiai hálózat képezte a majdani vármegyei tisztviselők derékhadát. Ebből következően Magyarországon nem alakult olyan jellegű jogi tudományosság, mint német területeken. A jogtudományban jelentkező tudományos transzfernek nemcsak a közege, vagyis maga a jogtudomány nem fejlődött ki kellő mértékben, hanem a felhasználható eszközök közül a leghatékonyabb, a szaktudományos sajtó is hiányzott.

A szinte teljesen ismeretlen bírói gyakorlat kutatása során az 1840-es évek első feléből származó formális perekben mind a védelem érvei között, mind az ítéletekben feltűntek a

modern büntetőjog büntetéseket érintő alapelvei. Ezek egy nagyon fontos folyamatot jeleztek, azt, hogy a büntetések vonatkozásában alapvető változások történtek ebben az időszakban. Természetesen nem csak az előkerült bírósági iratok utalnak erre az átalakulásra, hanem a korabeli történeti és jogtörténeti források sokasága támasztja alá ezt a megállapítást. Az évtized közepére a büntetési célok megváltozását, a büntetéskiszabás enyhülését, a halálbüntetés és részben a testi büntetés visszaszorulását és a szabadságvesztés uralkodóvá válását lehet megfigyelni. Ezzel összefüggésben egy új jogág és jogtudományi terület is született: a börtönügy, amely igen hamar nagy karriert futott be Magyarországon.

Az 1840-ben kiküldött büntetőjogi választmány által 1843 elejére elkészített három (anyagi jog, eljárási jog, börtönügyi) kódextervezetből hiányzott a halálbüntetés és a testi büntetés, a szabadságvesztés végrehajtási szabályait pedig igen aprólékosan kívánták szabályozni. A kodifikációs viták és az országgyűlési tárgyalások során olyan érvek hangzottak el, amelyek a törvényszéki gyakorlatban is megjelentek. Úgy látszik, hogy még az országgyűlés ideje alatt a napi praxisba is átszivárogtak a modern büntetőjogi elképzelések. A befogadás szinte azonnal végbement, ami a 19. század közepi politikai nyilvánossági fórumok erőteljes befolyására utal. Az a kérdés, hogy egy teljesen átlagos vármegye átlagos táblabírói és ügyvédi kara milyen módon értesült az új büntetőjogi törekvésekről, a polgári kriminálpolitikai elvekről? A kézenfekvő válasz, hogy a lassan formálódó tudományos sajtó és a frissen kialakult politikai sajtó volt a közvetítés eszköze.

Tudományos toposzként lehet említeni az első politikai hírlap, a Pesti Hírlap és alapító szerkesztője, Kossuth Lajos által játszott kiemelkedő szerepet. A konkrét kapcsolatok szisztematikus feltárása azonban még nem történt meg, csak egyes elemeit (vezércikk) és a könnyen, plasztikusan bemutatható törekvéseit (botbüntetés eltörlése) közvetítette a köztörténeti, a sajtótörténeti és a jogtörténeti kutatás. Mivel a lap nem csak egyes rovatival és szerkesztőjének cikkeivel jellemezhető, szükséges Kossuth lapjának minden „betűjére” kiterjedő feldolgozása.

Ebből kiindulva a dolgozat célja a Pesti Hírlap „büntetési rendszer”-receptiójának bemutatása. Ennek során elsődleges feladat annak a képnek a meghatározása, amelyet az átlagos Pesti Hírlap-olvasó észlelhetett a magyar büntetési katalógus átalakulásából. Mivel a lap olvasóközönsége lefedte a magyar politizáló társadalom jelentős részét, és az eddigi kutatások alapján erős véleményformáló hatást fejtett ki Kossuth Lajos hírlapja, meg kell vizsgálni a „büntetési rendszerről” megjelent gondolatok „visszakerülését” a rendi nyilvánossági fórumokra. Ennek keretében a célkitűzések között szerepel a Pesti Hírlap által közvetített modern büntetőjogi elvek és az ezzel kapcsolatos szerkesztőségi álláspontok

kimutatása a büntetőjogi javaslatok országgyűlési vitájában. Ezzel lehetővé válik annak a kérdésnek a megválaszolása, hogy Kossuth lapjának büntetési katalógussal összefüggő információi hogyan befolyásolták az 1843. évi javaslatokról folytatott diskurzust.

I. 2. A Pesti Hírlap büntetőjogi vonatkozású közleményeinek kutatástörténete

A történeti és sajtótörténeti szakirodalomnak természetesen nem feladata, hogy szakjogtörténeti kérdésekkel foglalkozzon, ezért a szerzők általában megelégedtek a lap néhány „filantropikus” cikkének rövid összefoglalásával vagy néhány kulcskérdés említésével. Kossuth Lajos büntetőjogi modernizációban játszott szerepét és büntetőjogi nézeteit az általa írt vezércikkeken keresztül mutatta be a történetírás, nem terjedtek ki a kutatások a Pesti Hírlap egyéb rovataira.

A történeti-sajtótörténeti irodalomban két jól elkülöníthető csoportot lehet megfigyelni. Az egyik típusba azok az alapos életrajzi feldolgozások, monográfiák, összefoglalók és dokumentumgyűjtemények tartoznak, amelyek az egész életműben helyezték el a büntetőjogot is érintő cikkeket. A történeti irodalom mind a mai napig ezekre a megállapításokra alapozza Kossuth büntetőjogi nézeteinek ismertetését. A második típusba az a számtalan tanulmány sorolható, amelyek a Pesti Hírlapon keresztül közelítették meg a korszak egyes kérdéseit.

A Pesti Hírlapban megjelent büntetőjogi tárgyú cikkek és híradások feldolgozása a történeti és sajtótörténeti kutatásokra alapulva a jogtörténet-tudomány feladata lett volna. A jogtörténeti irodalom azonban nem nagyon merészkedett tovább a Pesti Hírlap büntetőjogi vonatkozásainak kutatásában, mint a köztörténeti. A jogtörténeti irodalom is „megelégedett” a Kossuthnak tulajdonítható ismert vezércikkek bemutatásával, nem terjedtek ki a kutatások sem a lap többi rovatában feltűnő hozzá köthető közleményekre, sem a többi szerző tevékenységére. A közismert vezércikkekből arra következtetett a jogtörténészek egy része, hogy a Pesti Hírlap szerkesztője akár meghatározó szerepet is betölthetett az 1843. évi büntetőjogi javaslatok megszövegezésénél, annak ellenére, hogy nem volt tagja a bizottságnak. A dolgozatban részben ennek az első pillantásra is túlzó képnek az árnyalására történik kísérlet az összes rovat és közlemény szisztematikus feldolgozásával.

II. Az értekezésben érintett kérdések és alkalmazott módszerek

II. 1. Az értekezésben tárgyalt kérdések

A dolgozat első fejezete a magyar büntetőjog reformkori helyzetét foglalja össze, kitérve az 1840-es években bekövetkezett változásokra. Ennek keretén belül bemutatja a büntetőjogi gyakorlatban érvényesülő normákat, a jogforrási „rendszer”.

A büntetőjogi kodifikációs kísérletek és ezek esetleges hatásai a büntetőjogi gondolkodásra a politikai szereplők törekvései szerint csoportosítva kerülnek ismertetésre. Ezt a büntetőjogi szakirodalom összetétele és legfontosabb ismérveinek elemzése követi.

A második fejezet a büntetőjog és a közvélemény kapcsolatával, és a modern nyilvánossági fórumok közül a sajtó modern büntetőjog kialakításában játszott szerepével foglalkozik. A politikai sajtó kialakulásának feltételeit, az információáramlás magyarországi lehetőségeit és az olvasóközönség jellemzőit foglalja össze. A történeti és sajtótörténeti irodalom kiemelt témája volt mindig a Pesti Hírlap és a benne szereplő politikai és társadalmi reformelképzelések, amelyek legtöbbször jogi, sőt kifejezetten büntetőjogi követeléseket tartalmaztak. Az említett két tudományterület és a jogtörténet által a hírlap büntetőjoggal kapcsolatos híryanagáról és „büntetőjogi programjáról” megfogalmazott megállapításainak áttekintése határozza meg az elemzés kiindulópontjait.

Mivel a dolgozat a Pesti Hírlap teljes Kossuth Lajos által szerkesztett anyagát felhasználja, a 365 szám és azok rovatai képezik az elemzés tárgyát. A feldolgozás minden rovatra, tehát az eddig teljesen figyelmen kívül hagyott hirdetésekre is kiterjed. A harmadik fejezet az állandó és időszakos rovatokban megjelent büntetésekkel és azok végrehajtásával összefüggő híreket, cikkeket veszi számba, bemutatva az egyes rovatokban előforduló témák arányait, a hírek forrásait és azok stílusát.

A rovatok szerinti áttekintést követően a megjelent közlemények tematikus bontásban kerülnek elemzésre. A negyedik fejezet a lapban megfigyelhető büntetési katalógus egyes elemeit vizsgálja. Először a büntetésekkel szemben megfogalmazott elvek feltárására, és a megjelent álláspontok bemutatására kerül sor. Az egyes büntetési nemekkel kapcsolatos cikkek elemzése a halálbüntetés, testi büntetések, szabadságvesztés és összefoglaló néven egyéb büntetések kategóriákban történik. A halálbüntetés és a testi büntetés végrehajtási kérdései nem választhatók el az említett büntetési nemek anyagi jogi szabályaitól, ezért együtt kerülnek tárgyalásra. Egyéb büntetések elnevezés alatt a magyar jogrendszerben ekkor nem alkalmazott vagyoni büntetések mellett az ekkor már szinte kuriózumnak számító

becstületbüntetések, az ún. jogfosztó és jogkorlátozó büntetések, valamint a szabadságkorlátozó büntetések tárgyalása következik. Ezt követi a frissen kialakult magyar büntetéstani irodalom Pesti Hírlapban történő megjelenésének, valamint a büntetéskezisabási elképzelések és a gyakorlat bemutatása.

Az ötödik fejezet foglalja össze a kutatás legfontosabb megállapításait és az elért eredményeket. A hatalmas vidéki és külföldi híryanag könnyebb áttekintését hivatott szolgálni hírek forrásait és a magyar közlemények szerzőit tartalmazó függelék.

Nem szerepel a célkitűzések között Kossuth Lajos lapjának monografikus feldolgozása, tehát a kutatás nem terjed ki a vidéki levelezők és ismeretlen szerzők azonosítására. Nem tér ki a dolgozat sem a Pesti Hírlap műhelyitkaira, sem a szerkesztőség munkájának részletes és minden területre kiterjedő feldolgozására. Mivel a vizsgálat célja a lap olvasói számára mutatott kép feltárása, elemzése és hatásának bemutatása, ezért nem foglakozik az eredeti, tehát cenzúrát megelőző szövegek helyreállításával. A továbbiakban kizárólag Kossuth Lajos lapjában megjelent büntetéstani és börtönügyi vonatkozású közlemények jelentik a dolgozat alapanyagát, nem terjed ki más lapokra és más jellegű forrásokra az elemzés. Nem tartozik a célkitűzések közé az 1843. évi javaslatok feldolgozása. A Pesti Hírlap hasábjain számtalan olyan információ és adat jelent meg, amelyek közelebbi vagy távolabbi kapcsolatban vannak a „büntetési rendszer” átalakításával, de a dolgozat nem tér ki a részletes bemutatásukra. Ebből kiindulva a dolgozatban nem szerepelnek az anyagi jog büntetéstanon kívül eső területei, és a büntetőeljárás kérdések. A lapban a büntetési katalógus modernizálásával összefüggésben több reformkérdés és köztörténeti esemény szerepel, amelyek nem tárgyai a vizsgálódásnak: Széchenyi-Kossuth vita, szatmári tizenkét pont, Nyáry-féle eljárási javaslat és az erre adott kormányzati válaszok, táblabírák választása, statáriális bíraskodás, választási kicsapongások és katonai kihágások. Nem foglalkozik a dolgozat a nem büntetőjogi vonatkozású követutasításokkal.

Módszertani okok miatt a külföldi hírek közül a spanyolországi és szerbiai beszámolókból előfordult kivégzések és bebörtönzések feldolgozása nem szerepel a dolgozatban. A vonatkozó időszakban ugyanis mindkét államban meg-megújuló erővel polgárháború zajlott, amely természetes módon megnövelte a végrehajtott halálbüntetések és a letartóztatások számát, lehetetlenné téve a „békés” büntetőjogi viszonyok vizsgálatát.

II. 2. Az értekezés elkészítésében alkalmazott módszerek

A dolgozat a Pesti Hírlap teljes Kossuth Lajos által szerkesztett anyagát, vagyis 365 számot elemez végig. A feldolgozás minden egyes rovatra és közleményre kiterjed, függetlenül annak típusától vagy műfajától. A kutatás során hírek tekintetében minden olyan egy szerzőtől egy lapszámban megjelent közleményt, amely egy adott témával foglalkozott. Abban az esetben, ha egy hosszabb egybefüggő szövegen belül nyomdatechnikailag jól elkülöníthetően több téma jelent meg, akkor minden egyes témát önálló hírként kezeltem.

A kutatást és a hivatkozást igen megnehezítette az a korabeli újságírói szokás, amely szerint a vidéki levelezők jelentős része nem a valódi nevén vagy egyszerűen név nélkül publikált. Ebből kiindulva csak a 'Vezércikk' és az 'Értekező' rovatokban címmel megjelent közleményekre történik „szabályos hivatkozás”.

A híryanag feldolgozása a büntetőjog mai elméleti megközelítése alapján történt, de maximálisan figyelembe véve a korabeli büntetőjog fejlettségét és fogalmi apparátusát. A kutatás célja a reformkori állapot rekonstrukciója volt, ezért csak a korabeli büntetőjogi gondolkodással összhangba hozható modern kifejezéseket használtam. A reformkori büntetőjogi terminológia csak a büntetést ismerte, nem volt még intézkedés, ezért a szankció elnevezés nem használható. Büntető törvénykönyv hiányában nem indokolt rendszernek nevezni a büntetések katalógusát, hiszen a szokásjog jellegzetességei miatt a „rég” és az új büntetések párhuzamosan léteztek egymás mellett. A mai büntetési rendszeren belül megkülönböztetett fő- és mellékbüntetés kifejezések sem értelmezhetők a 19. század első felének büntetőjogi gondolkodásában.

A dolgozatban a vizsgált téma sajátosságai miatt a „receptió” kifejezés két értelemben szerepel. Kodifikáció-történeti kérdések vonatkozásában a jogtudományi gondolkodásban alkalmazott „receptió”-fogalmat használom, vagyis a jog más jogi kultúrákból történő átvételét, befogadását és alkalmazását értem alatta. A Pesti Hírlap és a „büntetési rendszer” kapcsolatának elemzése során viszont a kifejezés hermeneutikai jelentése kerül előtérbe. A „receptió” ebben az esetben egy gondolat, eszme átvétele, befogadása és a szöveg hatástörténete.

A magyar jogtörténeti kutatásokban nem foglalkoztak még a sajtó és a jogtudomány kapcsolatával, ezért módszertani szempontból nem támaszkodhattam előzményekre. A sajtó kutatásának számos lehetősége mellé egy új szempontot, a jogtudományi-jogtörténeti megközelítést emeltem be.

III. Az értekezés tudományos eredményeinek összefoglalása

III. 1. A büntetőjog megjelenési fórumai az 1840-es években

A társadalmi fejlődés megkésettége, tehát a polgárság és ennek következtében az értő és fizetőképes olvasóközönség hiánya miatt nem alakulhatott ki a nyugatihoz hasonlóan erős tudományos szakirodalom és szaksajtó Magyarországon. Nem volt sikeres hazánkban a kodifikáció sem, így a jogtudomány fejlettségének legfontosabb eleme is hiányzott. Ebből a két jellemzőből következően a reformkorban nem voltak meg a feltételei a teljes körű, modern büntetőjogi szakirodalom kialakulásának. Nem volt hosszabb életű önálló jogtudományi periodika és a máshol megjelent cikkek sem fedték le a tágan értelmezett büntetőjog minden területét. A jogi szakirodalom és szaksajtó hiányosságaiból következően a jogi szakkérdések alternatív fórumon jelentek meg, a harmincas évektől az irodalmi lapokban és divatlapokban, a negyvenes évektől pedig a politikai sajtóban nyertek teret. A kodifikáció előtt csak teoretikus kérdéseket lehetett megvitatni, vagyis a büntetések katalógusa, a börtönügy és az eljárásjog alapelveiről szólt a diskurzus. A fórumok eltérő volta, és ebből következően a szélesebb, jogi szempontból kevésbé képzett és heterogénebb olvasóközönség miatt a témák popularizáltabb tálalásban jelenhettek meg.

Ez a jelenség és ennek következtében a lényegesen nagyobb olvasóközönség nem hátráltatta azonban a büntetőjog modernizációját, hanem kifejezetten felgyorsította a folyamatot. Az irodalmi és politikai lapok mélyrehatóbban tudták a közvélemény uralkodó büntetőjog-képét formálni, mint a szakfolyóiratok. A nem egységes stílusú rovatok pedig lehetőséget nyújtottak a különböző érdeklődésű és felkészültségű olvasóknak a tájékozódásra és a további elmélyülésre is. Az egyszerűbb nyelvezet párosult egy viszonylag egységes nyelvhasználattal, elősegítve a magyar büntetőjogi szaknyelv kialakulását és további fejlődését is.

III. 2. A „büntetési rendszer” megjelenése a Pesti Hírlap rovataiban

A Pesti Hírlap alapvetően öt részből állt: a 'Vezércikket' követően a 'Fővárosi újdonságok', ezután a vidéki hírek rovatai ('Megyei dolgok', 'Vidéki levéltárca', 'Királyi városok köréből'), a 'Külföldi napló' és az 'Értekező' került sorra. A rovatok a lap „programját” közvetítették, de érezhetően eltérő tematikával és stílussal rendelkeztek. Ugyanarról a témáról – jelen esetben a büntetésekről – minden rovatban mást és máshogyan

lehetett megjelentetni, így jutottak el biztosan az információk a közönség minden tagjához. Megkockáztatható az a feltételezés, hogy a büntetési katalógus átalakításának igényével és a gyakorlati megvalósításával kapcsolatban más-más feladatot látott el minden rovat.

A Kossuth Lajos által meghonosított vezércikk elvileg minden olvasóhoz szólt, egyfajta programadója volt az adott lapszámnak. Fontos vagy esetleg fontosnak látszó társadalmi és politikai kérdésekkel foglalkozott komoly, de lelkesítő hangon. Megállapíthatjuk, hogy a vezércikkek inkább érzelmi megalapozását nyújtották a büntetési katalógusban megfigyelhető változásoknak, mintsem egységes büntetőjogi programot. Több tényező, így a többi reformkérdés feltűnése, a cenzúra működése ez utóbbit nem is tették volna lehetővé. A Kossuth által írt cikkek nagyon fontos feladatot teljesítettek, a napi kommunikáció szintjére emelték a polgári büntetőjog kialakításának igényét. A vezércikk kijelölte a problémát, rámutatott a visszasságokra, felmutatta az „egyedül üdvözítőnek” tűnő megoldást, vagy esetleg alternatív lehetőségeket mutatott be, majd a többit az egyéb rovatokra hagyta.

A fővárosi rovat mintegy ellenpontozva a kezdést, lényegesen könnyedebb és humorosabb hangvételében inkább a nagyvárosi újságírást jelentette meg, szenzációkat és érdekességeket is gyakran közölt. A rovat saját eszközeivel hozzájárult a „büntetési rendszer” átalakításának szükségességét hangsúlyozók érveihöz. A 'Fővárosi újdonságok' elsősorban a korszerűtlen büntetési nemek kapcsán a figyelemfelkeltéssel és a fogházjavító mozgalom civil kezdeményezéseinek bemutatásával vette ki részét a közvélemény formálásából.

A vidéki rovatok az olvasóközönség többségéről és többségének szóltak. Egységes stílusról nem lehet ennek kapcsán beszélni, hiszen találkozhatunk itt világos és pontos fogalmazást alkalmazó, nagy szakmai ismeretekkel rendelkező levelezővel csakúgy mint lelkes, de kevésbé rutinos szerzővel. A témát javarészt a szerkesztőség határozta meg, így e tekintetben már egységesebb a rovat.

A megyei rovat elsősorban adatbázisul szolgált a helyzet pontosabb megismeréséhez, hogy legalább a kiinduló helyzetet tisztán lássák reformok kezdeményezői. Emellett sikeres és kevésbé gyümölcsöző helyi megoldásokat mutatott be. Büntetőjog-történeti szempontból ennek a rovatnak kettős szerepe van: egyrészt megmutatta a vármegyei igazságszolgáltatás „valós képét”, ami azért lényeges, mert a jogtörténet számára nem ismertek a részletek, csak néhány általánosított megállapítás szerepel a szakirodalomban. Másrészt vélhetően pontosan ezek a beszámolók segítettek elő a jogászai gondolkodás és a bírói jogalkalmazás fokozatos egységesebbé válását. A megyei hírekkel „kinyílt a világ”, egy szorgalmas olvasó innentől nemcsak

saját megjéjének eseményeit és a határos törvényhatóságok jelentősebb történéseit ismerte, hanem az ország másik végéből is kapott információkat.

A külföldi hírek rovata vegyes olvasóközönségnek szólt, hiszen a „kis színesek” után itt komoly elemzések következtek. A Pesti Hírlap igen nagy hangsúlyt fektetett olvasótáborának külföldről származó információkkal történő ellátására, a szerkesztőség bevallotta a magyar reformkérdések külföldi „előképeit” akarta a hazai közvéleménnyel megismertetni.

A büntetési katalógus átalakításával kapcsolatos híreket a származási hely, mennyiség, téma és funkció együttes vizsgálatával három alapvető kategóriára lehet bontani. A legtöbb hír három helyről érkezett: Franciaország, Nagy-Britannia és a német területek. Az innen érkező impulzusok, ismeretek és információk szolgálták leginkább a polgári átalakulás folyamatát. A német hírek többsége a kodifikáció kapcsán szerepelt, az angol beszámolók a börtönügy miatt voltak fontosak, a francia hírek leginkább politikai szempontból számítottak lényegesnek. A második csoportba azok az országok kerültek, amelyekből kevés hír érkezett, de témáik között valamilyen vonatkozásban a fegyintézetek megreformálása, vagy pedig a büntetőjogi kodifikáció szóba került. A harmadik hírcsoport inkább a szórakoztató cikkeknek engedett teret, súlyos bűncselekményekről vagy kegyetlen büntetésekről számoltak be.

A külhoni beszámolók a nyitást csak fokozták. Büntetéstani kérdésekben ez volt az egyetlen rovat, amely a modernizáció egyes útjait és a feladatokat meg tudta mutatni, az egyes külföldi hírek mind-mind követendő vagy elvetendő példát mutattak a magyar reformtörekvésekhez.

Az 'Értekező' volt a lap legnehezebben befogadható része, az itt megjelent közlemények egy része tudományos teljesítménynek tekinthető, a szerzők következetesen a büntetési katalógus átalakítása és a modern börtön meghonosítása mellett foglaltak állást. Négy nagy téma köré csoportosíthatók az itt megjelent közlemények: kodifikáció, halálbüntetés, testi büntetés és börtönügy. A szakirodalom megállapítása, mely szerint az 'Értekező' rovat nagyon fontos előkészítő és ismeretterjesztő szerepet töltött be, a „büntetési rendszer” átalakítása szempontjából is igazolható. Az 'Értekező' a többi rovatban napvilágot látott adathalmazt „rendezte” magyarázatokkal szolgált a már összegyűjtött információk alkalmazásához vagy irányt mutatott az alaposabb tanulmányozáshoz.

Az országgyűlési rovat szintén nagy olvasóközönséget érdekelhetett, hiszen olyan információkhoz juthattak hozzá, amelyet más forrásból nem vagy csak nagyon nehezen szerezhetek volna meg. Az itt közölt hírek igen fontos szerepet játszottak a politikai

közvélemény büntetőjogi kodifikációval és a tudományos háttér-információkkal kapcsolatos ismereteinek bővítésében.

Végül a hirdetési rovatnak a modern büntetőjogi szakirodalom közvetítésében töltött be fontos szerepet.

III. 3. A büntetési katalógus elemei

III. 3. 1. Büntetésekre vonatkozó elméletek

A Pesti Hírlap hasábjain megjelent büntetési elméleti kérdésekből arra lehetne következtetni, hogy a magyar politikáló társadalom majdnem egyértelműen és feltétlenül a mostani tipológia szerint relatívnak nevezhető teóriák mellett tette le a voksot és elsősorban a bűnelkövetők javítására törekedtek. Ez a kép azonban legalább két okból is torz.

Egyrészt a lap politikai mivoltából adódóan nem volt alkalmas elmélyült tudományos értekezések és ehhez kapcsolódó viták lefolytatására. Ebből következően a megnyilatkozók jelentős részének nem volt teljesen kialakult álláspontja a büntetési elméletek vonatkozásában, csak felszínes tudással rendelkeztek. Így a leginkább támogatható és leghumánusabbnak tűnő elméletet képviselték, a javítás teóriája mellett álltak ki. Az országgyűlési felszólalások esetében pedig hiába volt a felszólalóknak kiforrott elméleti álláspontjuk, a politikai vita nem nyújtott lehetőséget az árnyalt megfogalmazásokra, a teljes elméleti apparátus felsorakoztatására. Emiatt az abszolút elméletekre utaló megjegyzések nem kaptak nyilvánosságot. A diétán folytatott kodifikációs tárgyalások – mint minden politikai megszólalás – világos és határozott irányokat és elveket, sarkosabb állásfoglalást igényelt, mint egy szakmai vagy tudományos vita. A nagyon különböző előismeretekkel rendelkező követek előtt egyszerűen nem lehetett a vegyes irányzatok valamelyikével fellépni, mert az elbizonytalanította volna a politikai támogatókat. Másrészt az országgyűlési tudósítások nem naplószerűek voltak, így abból olyan részek is kimaradtak, amelyek egy-egy követ álláspontját pontosabbá és árnyaltabbá tették volna.

III. 3. 2. A halálbüntetés

Az 1843. évi anyagi jogi javaslatban a „büntetési rendszer” gyökeres átalakításán belül a legnagyobb újdonság a halálbüntetés eltörlése volt. A tudományos irodalomban már 1830-ban elkezdődött a vita, de csak a kodifikáció során kapott nagyobb nyilvánosságot. A Pesti

Hírlap halálbüntetéssel kapcsolatos híreit és cikkeit három nagyon jól elkülöníthető csoportra lehet bontani, amelyek természetesen több ponton is érintkeznek. Az első kategóriába azok a közlemények kerülnek, amelyek a büntetés alkalmazásáról és a kapcsolatos bírói gyakorlatról számoltak be. A halálbüntetéssel foglalkozó cikkek második csoportja a magyar büntetőjogi kodifikációval hozható összefüggésbe. A harmadik hírcsoport részben az elsővel függ össze, mert a praxisból merítette a híryanagot, de eltérő jellegzetességeket mutat. Ezt a csoportot a szenzációra összpontosító, inkább a „kis színes” körébe tartozó hírek alkotják.

A közismert jogtörténeti toposz, mely szerint Kossuth Lajos a Pesti Hírlap segítségével a büntetőjogi kodifikációt befolyásolva előkészítette a halálbüntetés eltörlését, nem állja meg a helyét. A hírlap hosszú ideig tartózkodó álláspontot foglalt el, a szerkesztő pedig egyszer sem tárgyalta kifejezetten a halálbüntetés kérdéskörét, és utalásai is semlegesek voltak.

III. 3. 3. A testi büntetések

A későrendi büntetési katalógus modernizálásának legfontosabb eleme volt a testi büntetések megszüntetése. Az 1843. évi javaslat legnagyobb és leginkább életszerű vívmánya volt ennek a büntetési nemnek az eltörlése. A Pesti Hírlap szabályos kampányt folytatott a testi büntetések eltörlése mellett, de nem koronázta teljes siker a törekvéseiket. A cél eleve nem volt reális, két nagyon fontos feltétel ugyanis hiányzott. Egyrészt a döntési pozícióban levő vármegyei nemesség gondolkodása még nem formálódott annyira át, hogy felismerje a változás szükségességét. Nem voltak azzal tisztában, hogy az egész „rendszer” kell gyökeresen átalakítani, és nem lehet elemeket módosítani a többi változatlanul hagyásával. A másik probléma a testi büntetést helyettesítő szabadságvesztés végrehajtási feltételeinek teljes hiánya volt, amelyet a reformerek nem mértek fel reálisan. Ebből következően 1844 közepéig csak a kampányt tudták igazából elindítani, részeredmények jelentkeztek, de a teljes eltörlés még váratott magára.

III. 3. 4. A szabadságvesztés

Az 1840-es évekre a magyar büntetési katalógusban olyan változások következtek be, amelyek előkészítették a szabadságvesztés uralkodó büntetési nemmé válását. A büntetési elvek átalakulásával összefüggésben a halálbüntetés erőteljes visszaszorulása és a testfenyítő büntetések fokozatos csökkenése vezetett a szabadságelvonás előretöréséhez a büntetésekben

belül. A reformkor végén azonban nem állt még rendelkezésre a végrehajtáshoz szükséges feltételrendszer, ezért mind elméleti, mind gyakorlati síkon ezzel, vagyis a modern börtön megteremtésével foglalkoztak a legtöbbit.

A szabadságvesztés Kossuth lapjában igen széles teret kapott, de a büntetéstani szempontból értékelhető információk igen szűk körűek. A szabadságvesztésre használt terminológia nem hasonlítható össze a külhoniival, egyrészt mert a 'Külföldi napló' cikkei különböző forrásokból és eltérő fordítással jelentek meg, másrészt mert a magyar szóhasználat is kiforratlan volt még az 1840-es években. Feltehetően a különböző elnevezések különböző végrehajtási körülményeket jelöltek.

III. 3. 5. Az egyéb büntetések

A Nyugat-Európában bevett és Franciaországban széles körben alkalmazott pénzbüntetés Magyarországon a Pesti Hírlap cikkei alapján nem tartozott a büntetések közé, bevezetése az 1843. évi javaslattal történt volna meg. Az országgyűlési vitában nem merült fel ellene semmilyen érv, a követek nem ellenezték a büntetési katalógusba illesztését. A kortársak számára viszont még nem volt egészen világos a pénzbüntetés mint büntetőjogi büntetés, valamint a kártérítés mint nem büntetőjogi jogkövetkezmény közötti különbség.

A becsületbüntetések közül a megszegyenítők ellen a Pesti Hírlap kifejezetten aktív kampányt folytatott. Ez a mozgalom több ponton érintkezett a botbüntetés eltörlése mellett kiállással. A lapban megtaláljuk már a nyomát a modern erkölcsi büntetésnek, a dorgálásnak is.

Kossuth lapjában megjelentek az ún. jogfosztó-jogkorlátozó büntetések is. Ez a „büntetéscsoport” minden olyan joghátrányt magában foglal, amely nem az öt alapértéket (élet, testi épség, szabad mozgás, emberi méltóság, tulajdon) vonja el, de az adott társadalmi közegben gyakorlásának hiánya hátrányként jelentkezik. A modern körülmények között is alkalmazható polgári vagy politikai jogoktól történő megfosztás mellett a választójog, a hivatalviselési képesség elvesztése, a hivatalvesztés, a foglalkozástól eltiltás és a különböző rangoktól és címektől történő megfosztás is szerepelt a lap híreiben. A szabadságkorlátozó büntetések közé sorolható a száműzésen kívül a magyar bírói gyakorlatból ismert katonának adás és francia területen a rendőri felügyelet alá helyezés.

III. 4. A Pesti Hírlap büntetőjogi modernizációt előkészítő szerepe

Összefoglalva megállapítható, hogy Pesti Hírlap kodifikációt előkészítő szerepének olyan mérvű jelentősége, amelyet a korábbi irodalom tulajdonított neki, nem igazolható. Nem mutatható ki az, hogy Kossuth Lajos „inspirálta” volna a kodifikációs bizottságot, inkább csak követte az eseményeket. A lap tájékoztatott, rámutatott fontos kérdésekre, közvetítette a modern büntetőjogi eszméket, de egysapásra nem tudta átalakítani a szokásjogon nevelkedett nemzedékek gondolkodásmódját. Az eredmények nem közvetlenül az 1843/44. évi országgyűlés tárgyalásain jelentkeztek, hanem egy hosszabb folyamat részét képezték. A büntetési katalógus átalakítása kapcsán Kossuthnak a jogtörténeti szakirodalom által hangoztatott vezető szerepe árnyaltabb megvilágításba került. A lap csak az országgyűlés megnyílta után foglalt nagyon óvatosan állást a halálbüntetés eltörlése mellett, a testi és megszégyenítő büntetések ellen viszont erőteljes propagandát fejtett ki. A lap szerzői a szabadságvesztést tekintették a korszerű és bevezetendő büntetési nemnek, de leginkább a végrehajtás oldaláról közelítették meg a kérdést.

A Pesti Hírlap közvélemény-formáló szerepét vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a modern polgári nyilvánossági fórum nem tett mást, mint a hagyományos rendi nyilvánossági fórumokon zajló vitákat közvetítette az olvasóközönségnek. Az eddig elszigetelten, tehát a megyegyűléseken és az országgyűlésen folytatott vitákat „kivitte” a politikai sajtóba, lehetővé téve a szélesebb körű és egyre inkább szakmaivá váló viták elkezdését.

A Pesti Hírlapban megjelent büntetésekkel és kodifikációval kapcsolatos közlemények rámutatnak arra, hogy mindenképpen szükséges a büntetőjogi kodifikációs törekvések kutatását más, eddig nem vizsgált területekre is kiterjeszteni. A lap híryanaga alapján megkockáztatható az a feltevés, hogy az 1843. évi javaslatok országgyűlési bukása nem kizárólag a kormányzat „intrikái” vagy a főrendek „maradisága” miatt következett be, hanem esetleg már előre „kódolva” volt. A történeti kutatások nagyon alaposan kimutatták, hogy az 1843. évi javaslatok körüli politikai csatározások miként akadályozták meg a három kódex elfogadását. A büntetőjogi kodifikáció azonban elsősorban nem politikai, hanem szakjogi kérdés, annak ellenére, hogy a reformkorban a politikai és alkotmányjogi jellege kapott lényegesen nagyobb hangsúlyt. Kossuth lapjának megyegyűlési beszámolóí és országgyűlési hírei, valamint a korszakra vonatkozó források rámutatnak azokra a nehézségekre, amelyek a kodifikáció során jelentkeztek. Nemcsak a rendi dualizmus jogalkotási mechanizmusa miatt merültek fel problémák, hanem a tárgyalt kérdésekből és a diskurzus alakulásából arra lehet következtetni, hogy a magyar jogi gondolkodás még nem fogadta be a modern kodifikációt

elveit. Felvetődik a kérdés, a fentiek alapján, hogy elég érett volt-e a magyar jogrendszer egy jogági kódex megalkotására és bevezetésére. Ezt természetesen csak hosszas és alapos kutatás után lehet megválaszolni, a dolgozatban feltárt források azonban arra utalnak, hogy a magyar jogi felfogás a 19. század első felében még nem volt alkalmas ilyen radikális változás elfogadására.

Hiába tette közzé a Pesti Hírlap a legmodernebb nézeteket, hiába voltak lelkes és tájékozott vidéki levelezők, három és fél év alatt nem lehetett a szokásjogi, partikuláris jellegű jogi gondolkodást teljesen átformálni. Kossuth lapjának beszámolóí és cikkei nagyon jól mutatják, hogy jogi és büntetőjogi gondolkodásban már elkezdődött az átalakulás, de ilyen rövid idő alatt ilyen környezetben feltehetően nem lehetett többet elérni.

A Pesti Hírlapban publikáltak és a rendi fórumokon vitában szállók két jól elkülöníthető csoportra bonthatók. Egy szűk, világot látott, kiválóan képzett jogászokból álló csoportra, amely részt vett a kodifikációban, a lapban komoly szakmai írásokat közöltek, szakmaivá tették a megyegyűlési és országgyűlési vitákat. Ide tartozott Szemere Bertalan, Pulszky Ferenc és Eötvös József. A másik csoport alkotta a Kossuth lapjában megjelenő szerzők jelentős részét, akik érdeklődtek a modern büntetőjogi elképzelések iránt, de a képzésük és a napi vármegyei rutin miatt többnyire csak a jelszavakat hangoztatták. Ők voltak – akaratuk ellenére – a hagyományos büntetőjogi gondolkodás megtestesítői, a modern büntetőjog és a kodifikáció elveit még nem ismerték kellőképpen. A magyar jogalkotási mechanizmus miatt a jogszabályok előkészítésében és elfogadásában ez a csoport kapott kulcsszerepet, hiszen ők voltak a vármegyék vezető tisztviselői, országgyűlési követei. Amíg ennek a közösségnek a jogi gondolkodása nem modernizálódott, addig feltehetően nem lehetett sikeres a kodifikáció. A Pesti Hírlap ebbe az irányba tette meg az első lépést, előkészítette a büntetőjogi kodifikációt, de nem közvetlenül az 1843. évi javaslatát, hanem a Csemegi-kódexét.

**Die Erscheinung der Umgestaltung des „Strafsystems“ in der Pesti Hírlap von Lajos
Kossuth (1841-1844)
(Zusammenfassung)**

I. Die Vorausgegangenen des Forschungsthemas

I. 1. Rechtswissenstransfer in der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts

Das Forschungsprojekt von Max-Planck-Institut für europäische Rechtsgeschichte (Frankfurt/M) beschäftigte sich im ersten Mal systematisch mit dem „rechtswissenschaftlichen Netzwerk“ in den 18. bis 19. Jahrhunderten. Dieses Program dehnte sich auch auf die deutschen rechtswissenschaftlichen Zeitschriften aus, in denen zahlreiche Informationen über die Modernisation des ungarischen Strafrechtes zu finden waren. Wahrscheinlich sind die modernen strafrechtlichen Prinzipien und Theorien durch die westeuropäischen Fachliteratur in Ungarn erschienen, wir haben aber wenige Angaben über dieses Phänomen. In der ungarischen Rechtsgeschichte ist die Forschung der rechtswissenschaftlichen Literatur – besonders der Presse – bisher das vernachlässigte Gebiet, deshalb ist es sehr wichtig dieses Thema zu bearbeiten. Die ungarische juristische Fachliteratur entwickelte sich wegen der erfolglosen Kodifikation nicht vollständig vor der Revolution von 1848, deshalb übernahm die moderne politische Presse ihre Rolle. Die populärste liberalische Zeitung (Pesti Hírlap) war wahrscheinlich eine beste „Spiegel“ der zeitgenössischen strafrechtlichen Vorstellungen und Kodifikation. Diese Doktorarbeit hat es als erste Zielsetzung, die „Strafrechtsbild“ der Kossuths Zeitung zu rekonstruieren.

I. 2. Die Forschungsgeschichte der „strafrechtlichen Publikationen“ der Pesti Hírlap

Die Forscher der Geschichtswissenschaft beschäftigten sich mit den strafrechtlichen Publikationen von Pesti Hírlap aus zwei Aspekten. Einerseits erschienen Kossuth-Biografien und Quellensammlungen, andererseits publizierten die Historiker Aufsätze, in denen die reformzeitlichen Problemen durch die Artikel von Pesti Hírlap bearbeitet wurden. Die rechtshistorischen Publikationen darlegten die „strafrechtlichen“ Leitartikel von Kossuth aus den ersten und zweiten Jahrgänge am meisten. Man kann keinen systematischen, auf alle Rubriken eingehenden Aufsatz finden. Aus diesen Leitartikel schlossen sie darauf, dass

Kossuth durch seine Zeitung die Kodifikation „inspirierte“. Diese Dissertation versucht diese Meinung zu überprüfen.

II. Die thematische Struktur und die benutzten Methoden

II. 1. Thematische Struktur der Dissertation

Die Dissertation steht aus fünf Kapitel. Im ersten Kapitel wird die Charakteristik des reformzeitlichen Strafrechts dargelegt: Rechtsquellen, Geschichte der Kodifikation und strafrechtliche Fachliteratur. Die zweite Teil beschäftigt sich mit der reformzeitlichen politischen Presse, insbesondere mit Pesti Hírlap. Im dritten Kapitel werden die strafrechtlichen Nachrichten und Artikel in einzelnen Rubriken bekannt gemacht. Diese Nachrichten und Publikationen werden im vierten Kapitel nach der folgenden tematischen Trennung bearbeitet: Straftheorien, Todesstrafe, Leibesstrafe, Freiheitsstrafe, „andere“ Strafen und Strafzumessung. Das letzte Kapitel ist die Zusammenfassung.

II. 2. Die methodischen Fragen

Die Doktorarbeit bearbeitet das vollständige Material von Kossuths Pesti Hírlap: 365 Nummer, jede Rubriken und Publikationen. In der Forschung betrachtet man „eine Nachricht“ solche Publikation, die von einem Autor stammt und sich mit einem Thema beschäftigt. Während der Untersuchung der Quellen wird das moderne Begriffssystem des Strafrechtes mit Berücksichtigung des Entwicklungsstandes des reformzeitlichen Strafrechtes benutzt.

III. Die Thesen der Dissertation

III. 1. Die Erscheinungsforums des reformzeitlichen Strafrechtes

Die politische Presse übernahm die Funktion der modernen juristischen Zeitschriften aus zwei Gründen in der Reformzeit. Wegen der verspäteten Verbürgerlichung erschienen die modernen wissenschaftlichen Fachzeitschriften noch nicht in Ungarn, und die Rechtswissenschaft war auch nicht so sehr entwickelt. Dieses Phänomen bedeutet einerseits eine breite Leserkreis, populärere Darstellung, andererseits ereignete es eine verhältnismässig einheitliche Fachsprache und wirksamere Informationsmitteilung.

III. 2. Die Erscheinung des „Strafsystems“ in den Rubriken von Pesti Hírlap

Kossuths Zeitung bestand grundlegend aus fünf Rubriken: Leitartikel, Nachrichten aus der Hauptstadt, Berichten aus den Komitaten und Städten, Auslandsnachrichten, Abhandlung. Seit der Mitte von 1843 spielten die Reichstagsberichten eine wichtige Rolle. Jede Rubrik hatte eigene Thematik, Stil, Funktion und möglicherweise eigenen Leserkreis.

Die Leitartikel bestimmten das Thema der ganzen Nummer des Blattes, sie betonten die wichtigsten Reformprogrammpunkten. Die Umgestaltung der „Strafkatalog“ war im ersten Jahrgang eine frequente Frage, die andere Rubriken hatten aber grundsetzlich die Aufgabe der Auseinandersetzung.

Für die Nachrichten aus der Hauptstadt war die ungezwungene Stil charakteristisch, sie berichteten sehr oft über skandalöse Vollzüge der Todesstrafe und Leibesstrafe, und die Autoren beschäftigten sich auch mit dem Tätigkeit der „Gefängnisfreunde“.

Die Nachrichten aus den Komitaten und Städte füllten drei umfangreiche Teile aus. Die einlaufenden Briefe wurden von einem Mitarbeiter redigiert, aber es war Kossuth, der den Korrespondenten Weisungen gab, und oft bestellte er die Berichte selbst. Die Pesti Hírlap beschäftigte sich im großen Umfang mit dem öffentlichen Leben in den Komitaten, deshalb wurde sie sehr schnell allgemein beliebt. Diese Rubriken waren eine „Datenbank“ für die Reformpolitiker und Leserkreis, und hier erschienen die Berichten über die Lokalinitiativen der strafrechtlichen Modernisierung: Abschaffung der Züchtigung, Einführung eines modernes Gefängnisystems. Diese Informationen förderten auch die Entwicklung der einheitlichen strafrechtlichen Fachsprache.

Die Nachrichten aus dem Ausland waren vor allem Beispiele zum aktuellen Thema; fast zu allen heimatlichen Problemen fand man ein ausländisches Ereignis. Man kann drei Kategorien der ausländischen Berichte unterscheiden. Die erste Gruppe dieser Publikationen stammten aus drei Länder, und darstellten die verschiedenen Regelungsarten des modernen Strafrechtes. Die deutschen Berichte hatten die Kodifikation zum Hauptthema, die englischen beschäftigten sich mit Gefängniswesen, die französischen waren aus politischen Gesichtspunkt sehr wichtig. Die zweite Kategorie enthielte solche Nachrichten, die aus anderen Staaten stammten, aber die Strafrechtskodifikation und Strafvollzug thematisierten. Die dritte Nachrichtengruppe darstellte verschiedene „interessante“ und „exotische“ Strafen und Strafvollzugsweisen.

Die Rubrik der Abhandlung war wissenschaftlicher Natur. Diese Artikel standen im engen Zusammenhang mit dem Leitartikel, und immer gab es einen theoretischen Bezug zu dem auf der Tagesordnung stehenden Thema. In diesen Artikeln kann man vier Hauptfrage beachten: Kodifikation, Todesstrafe, Leibesstrafe und Gefängniswesen. Die Autoren nahmen an die Umgestaltung der Strafkatalog und das modernen Gefängnis Stellung.

Die Berichte der Reichstag vermittelten die Diskussion der Gesetzentwürfe von 1843. Diese Nachrichten spielten eine wichtige Rolle in der Vorbereitung der öffentlichen Meinung zur Strafrechtsmodernisierung.

Der Inseratenteil machte den Leserkreis auf die moderne Strafrechts- und Strafvollzugsliteratur aufmerksam.

III. 3. Die Elementen der Strafkatalog

III. 3. 1. Die Straftheorien

Nach den Publikationen in Pesti Hírlap kann man darauf folgen, dass die ungarische öffentliche Meinung für die relativen Theorien – besonders „Verbesserung“ – war. Dieses Bild ist aus zwei Gründen nicht richtig. Einerseits war die Pesti Hírlap eine politische Zeitung, deshalb stützte sie auf den liberalen Standpunkt: humanistische Strafrecht, „verbesserte Bürger“ nach dem Gefängnis. Für die Anhängerschaft durfte man nur bestimmte, einfache Losungswörter geben, deshalb war es unzweckmäßig, die komplizierteren Vereinigungstheorien zu vertreten. Andererseits waren die Reichstagsberichten kein Tagebuch, deshalb waren die Erklärungen der Mitglieder des Reichstags nicht völlig.

III. 3. 2. Todesstrafe

Der Gesetzentwurf von 1843 strich die Todesstrafe, was die größte Neuheit war. Die relevanten Artikel der Pesti Hírlap kann man in drei Kategorien unterteilen. Die erste Gruppe berichtet über die Anwendung dieser Strafe, die zweite beschäftigt sich mit ungarischer Kodifikation, die dritte war die sensationelle Nachrichtengruppe. Nach der früheren rechtshistorischen Literatur sei Kossuths Zeitung gegen die Todesstrafe gewesen, und der Redakteur habe die Abschaffung dieser Strafe durch Pesti Hírlap vorbereitet. Nach den Artikeln der Zeitung kann man aber feststellen, dass die Redaktion bis zur Mitte von 1843 einen neutralen Standpunkt hatte. Kossuth schrieb nämlich niemals über dieses Thema.

III. 3. 3. Leibesstrafe

Die Abschaffung der Züchtigung war das wichtigste Element der Modernisierung der Strafkatalog. Die Redaktion und Kossuth protestierten sehr stark gegen die Leibesstrafe. Die Kampagne war aber wegen zwei Gründen nicht ganz erfolgreich. Die traditionelle gewohnheitsrechtliche Gesinnung des Adels und die Praxis akzeptierten nicht, dass die Züchtigung durch die Freiheitsstrafe abgelöst wird. In der Reformzeit waren auch keine Bedingungen (z. B. modernes Gefängnis) für diese Umgestaltung gegeben.

III. 3. 4. Freiheitsstrafe

Die Autoren von Pesti Hírlap protestierten für die Verbreitung der modernen Freiheitsstrafe, weil sie diese Strafart zur Anwendung der Verbesserungstheorie für brauchbar hielten. In Ungarn fehlte es an das moderne Gefängnisnetzwerk, deshalb beschäftigten sich die meisten Artikel und Berichten mit der „Errichtung“ des Gefängnisses. Deshalb kann man nur die benutzte ausländische und ungarische Terminologie prüfen.

III. 3. 5. „Andere“ Strafen

Die Geldstrafe war in Ungarn fast unbekannt, deshalb erwähnten sie die Schriftsteller im Zusammenhang mit dem Gesetzvorschlag von 1843. Für die zeitgenössischen ungarischen Juristen war die Unterschied zwischen Geldstrafe und Schadenersatz nicht ganz klar.

Die Redaktion war folgerichtig gegen die Ehrenstrafe (z. B. Pranger, Brandmarkung), diese Kampagne war im engen Zusammenhang mit der Protestierung gegen Leibesstrafe.

Die „entrechtenden und rechtseinschränkenden Strafen“ (z. B. Aberkennung des Wahlrechtes, Amtsverlust) wurden in der ungarischen rechtshistorischen Literatur nicht bearbeitet, deshalb war es nötig, diese „Strafgruppe“ zu definieren. Zu dieser „Strafgruppe“ gehörte auch die Musterung als eigenartige Strafe gegen raufhändlerische Männer in Ungarn.

III. 4. Pesti Hírlap als Vorbereiter der Modernisierung des Strafrechtes

Man kann feststellen, dass Kossuths Zeitung eine sehr wichtige Rolle in der Bekanntmachung des modernen Strafrechts hatte, aber ihre inspirative Funktion kann man

nicht bestätigen. Als Beweis dient die Frage der Todesstrafe: die Redaktion nahm sehr vorsichtig Stellung zur Abschaffung, und zu diesem Bekenntnis kam es nur nach der Eröffnung des Reichstags. Nach den Artikeln von Pesti Hírlap kann man annehmen, dass die Ursache der erfolglosen Kodifikation nicht nur die Taktik der Regierung, sondern auch die traditionelle gewohnheitsrechtliche Gesinnung ungarischer Juristen war. Die Zeitung von Kossuth erhob die Frage der Strafrechtsmodernisierung auf die Stufe der täglichen Kommunikation, und vorbereitete die spätere erfolgreiche Kodifikation dadurch.

IV. A témához kapcsolódó publikációk – Die verbundenen Publikationen

Tanulmányok – Studien

1. Anyagi büntetőjog és sajtó a reformkorban. [Materielles Strafrecht und Presse in der Reformzeit.] *Collega* 5 (2001/1) 47-50.
2. Büntetőjogi eszmék a Pesti Hírlap első évfolyamában (1841). — Strafrechtliche Prinzipien im ersten Jahr von Pesti Hírlap. *Publ. doct. jur. Szeged*, 2001. Tom. I. Fasc. 1. 7-48.
3. Közvélemény és büntetőjog a reformkori Magyarországon. — Public opinion and criminal law in Hungary during the Reform Era. *AETAS* 2001/3-4. 182-216.
4. A reformkorban érvényesülő szankciórendszer, különös tekintettel Békés vármegye 1844. évi gyakorlatára. [Reformzeitliche Sanktionensystem mit besonderer Rücksicht auf die Praxis vom Komitat Békés im Jahr 1844.] *Börtönügyi Szemle* 2002/1. 93-111.
5. Büntetőjogi szankciórendszer a reformkorban. — Strafrechtliches Sanktionsystem in der Reformzeit. *Acta Jur. et Pol. Szeged*, 2002. Tom. LXII. Fasc. 1. 3-36.
6. A magzatelhajtás tényállása az osztrák és a magyar jogtudományban a Theresianától 1848-ig. — Abtreibung der Leibesfrucht in der ungarischen und österreichischen Rechtswissenschaft seit der Theresiana bis zum Jahr 1848. *Acta Jur. et Pol. Szeged*, 2003. Tom. LXIII. Fasc. 2. 3-34.
7. A börtönügyi modernizáció országos programja a Pesti Hírlap első évfolyamában (1841). — Das Landesprogram der Modernisierung des Gefängniswesens in dem ersten Jahrgang der „Pesti Hírlap“ (1841). In: *Jogtörténeti Tanulmányok VIII. Szerk.: Béli Gábor – Kajtár István – Szekeres Róbert. Pécs, 2005, 71-88.*
8. Börtönügyi kérdések a Pesti Hírlap első évfolyamában (1841). [Fragen des Gefängniswesens im ersten Jahrgang der Pesti Hírlap (1841)] *Jogtörténeti Szemle* (2005/3) 66-75.
9. A magyar büntetőjog megjelenése az osztrák szakirodalomban a 19. század első felében. [Die Erscheinung des ungarischen Strafrechtes in der österreichischen Fachliteratur in der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts.] In: *Bűnügyi mozaik. Tanulmányok Vida Mihály 70. születésnapja tiszteletére. Szerk.: Nagy Ferenc. Szeged, 2006, 367-385.*
10. A büntetésre vonatkozó elvek Kossuth Lajos Pesti Hírlapjában (1841-1844). — Prinzipien bezüglich Strafen in der „Pesti Hírlap“ von Lajos Kossuth. *Acta Jur. et Pol. Szeged*, 2006. Tom. LXVIII. Fasc. 2. 3-21.
11. Az osztrák és magyar büntetőjogi szakirodalom a 19. század első felében. [Fachliteratur des österreichischen und ungarischen Strafrechts in der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts.] *Jogtörténeti Szemle* (2006/4) 32-43.
12. Megjegyzések a magyar büntetőjogi kodifikáció 1848 előtti történetéhez. [Anmerkungen zur Geschichte der ungarischen Strafrechtskodifikation vor 1848.] *Jogelméleti Szemle* 2007/1. <http://jesz.ajk.elte.hu/bato29.mht> (3 fv)
13. Strafrechtliche Prinzipien im ersten Jahrgang von Pesti Hírlap (1841). *Ausländische Nachrichten und das ungarische Gewohnheitsrecht. In: Das neue Europa und seine Traditionen (Ius privatum, ius canonicum, ius publicum). Forum Junger Rechtshistoriker/innen 2003 in Budapest. (előkészületben [im Druck] 13 p.)*
14. „A járásbeli tisztség által megítélt bűnügyek”. In: *Mezővárosaink jogélete a 18-19. században. Szerk.: Homoki-Nagy Mária. Szeged, 2004. (előkészületben [im Druck] 25 p.)*

Kisebb cikkek – Kleinere Artikel

1. Die Erscheinung des ungarischen Strafrechtes in der österreichischen Fachliteratur in der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts. In: Europäisches Forum junger Rechtshistoriker 25-28. Mai 2006 Frankfurt am Main. Weitere Abstracts 2. 8-9. <http://www.mpijfr.uni-frankfurt.de/pdf/forum2006/abstracts2.pdf>